

Arbetets veteraner

(En artikel om Kopparslagare Johan Vilhelm Viktor Karlström, införd i Vestmanlands Läns tidning den 7 februari 1932)

Tiderna förändras. När kopparslagare Johan Wiktor Karlström kring 1870 var lärpojke i Sala, kunde denna stad, vars invånarantal då ännu inte nått upp till 4000, uppvisa inte mindre än tre kopparslagaremästare, nämligen Östberg, Nygren och Nyberg. Nu är staden ungefär dubbelt så stor, men reder sig gott med en kopparslagare, den sistnämndes son, nu en gammal man och tidigare införlivad bland "Arbetets veteraner". Det är inte fritt ifrån att även han understundom känner sig överflödig. Kopparkärnen ha kommit på avskrivning, eller tillverkas på fabriker, som med maskinernas hjälp kunna utföra dem till billigare priser än vad de "för hand" arbetande kopparslagarna förmå. Kopparn har ju också i stor utsträckning ersatts av aluminiumet. De ännu återstående kopparslagarna, yrket synes tyvärr vara på utdöende, få i huvudsak nöja sig med reparationer och förtenningsarbeten.

Ovanstående reflexioner "göra sig själva" under en pratstund med den nu 77-årige kopparslagaren i Engelsberg. Karlström är född den 20 november 1851 i Sala där han också växte upp och till vilken stad hans barndoms- och ungdomsminnen sålunda äro knutna. Fadern var hovslagare och i dennes verkstad gjorde han sina första lärospån som arbetare. Detta skedde redan under skoltiden, vars fristunder och sommarlov inte fingo enbart lekas bort.

I 12-årsåldern slutade han skolan och kom omedelbart därefter i lära hos kopparslagare Östberg. Denne hade också ett mindre jordbruk och en häst, som lärpojken skulle sköta. Östberg åtog sig ibland mindre skjutsar varvid Karlström fick tjänstgöra som skjutspojke. Då kunde det vankas en 25-öring i drickspengar, någon gång till och med en 50-öring. Pengarna voro välkomna, ty lönen utgjordes av mat och husrum samt Östbergs avlagda kläder! Karlström omtalar, att Östberg vid denna tid, det var i slutet av 1860-talet, hade i sin tjänst en kopparslagare, som arbetade för 1:50 i veckan jämte mat och husrum. Tiderna voro mycket dåliga och det var synnerligen svårt att få tag i ett arbete.

Karlström var emellertid mycket road av att "arbeta i koppar" och tyckte att hästens skötsel samt åkturerna togo för stor del av arbetstiden, varför han efter tre års lärotid hos Östberg sökte sig till en annan mästare. Denne var ovan nämnde Nygren, hos vilken han sedan stannade de två återstående åren av lärotiden. Här fick han oavbrutet syssla med kopparslageri och fick dessutom — förutom mat och husrum — en kontant betalning av 2 kr. i veckan. Någon brist på arbete var det inte i Nygrens verkstad. Här tillverkades kopparkärl av olika slag, från bunkar och kaffepannor till baljor och vattentunnor. "Präktiga don" skulle det vara, om lantmännen, som voro de största kunderna, skulle känna sig belåtna. Arbetet var ganska hårt, i all synnerhet när det gällde att "driva upp" större kärl av tjockare koppar eller bunkar, vilka "drevos sex i taget".

När lärotiden var slut begav sig Karlström ut i världen för att praktisera yrket och "se sig om en smula". Han hade längre eller kortare tider anställning i Gävle, Hudiksvall, Härnösand, Köping, mfl platser. Till slut hamnade han i Västerås, och fick där kondition hos kopparslagare Näsborn på Stora gatan uppåt Oxbacken. Här stannade han endast något år, men hann under tiden skaffa sig en västeråstös som ledsagarinna för livstiden.

År 1886 flyttade Karlström med sin maka till Västervåla socken. Han hyrde en gammal smedja vid Långgärdet, intill Dunshammar och blev här sin egen lyckas - kopparslagare!

Under åtta år bedrev han kopparslageri i den gamla smedjan och gjorde sig därunder känd som en rejäl och duktig yrkesman. I början av 1890-talet köpte han sig en tomt strax söder om Engelsbergs station. Här var då fullständig vildmark; inte ett enda hus fanns på det nu starkt bebyggda och trevliga villaområdet. År 1894 uppfördes de båda första byggnaderna: Karlströms och det nuvarande posthuset på andra sidan landsvägen.

Karlström inredde en verkstad åt sig i en del av manbyggnaden och blev på detta sätt den första – och säkert också den sista – kopparslagaren i Engelsberg. I snart 40 år har han nu varje arbetsdag med sitt friska hamrande väckt de alltmer talrika Engelsbergs-borna ur deras ljuva morgonslummer, och förefaller att ännu några år kunna fortsätta att vara "alarmklocka". Karlström är nämligen morgonpigga av sig och krafterna synas outtömliga. Kopparslageriet är det numera inte mycket bevänt med, men han har så småningom allt mera övergått till plåtslageri, och saknar på detta sätt aldrig arbete. Den gamla verkstaden är fortfarande i användning, men han har dessutom anordnat en rymlig och mera modern sådan i uthuslängan.

Från sin barndoms hemstad minnes Karlström framför allt den stora vintermarknaden, då staden en hel vecka var full av människor, köpenskap och spritångor. Till marknaden kommo dalkarlarna med sina laggkärl, hälsingarna med sitt lin, jämtarna med sina hudar och renstekar osv. På torget handlades också med frö, spannmål, kopparkärl, klädesvaror etc. Ibland inträffade yrväder, som hindrade köpmännen att komma till eller från staden, men man tog i allmänhet allt från den glada sidan, åtminstone om man väl hunnit inlogera sig innan yrvädet började; staden hade gott om varma och sköna krogar. Värre var det om köpmannen kommit till staden och varorna "snöat in" på vägen dit, som det vid ett tillfälle hände bli en kopparslagare från Västerås.

Det moderna Engelsbergs tillkomst och utveckling har Karlström kunnat följa i detalj. När han bodde på Långgärdet hade Engelsbergs Bruk ännu kvar sin gamla prägel under brukspatron Timms patriarkaliska ledning. Vid hyttan arbetade ett 20-tal man och i smedjan hade 6 á 8 smeder sysselsättning. Bebyggelsen utgjordes huvudsakligen av bruket och dess bostäder, i vilka arbetarefamiljerna bodde. År 1900 byggdes den nuvarande stora järnvägsstationen, sedan banan uppåt Västanfors och Ludvika öppnats, och därmed började det bli mera liv och rörelse på platsen. Senare kom glansperioden under generalkonsul Johnsons första tid, varunder det nuvarande samhället närmast intill och söder om stationen växte upp "som en svamp ur jorden".

Men uppräckningen blev av kort varaktighet, bruket lades ned, arbetslösheten gjorde sitt intåg och så småningom skingrades bruksbefolkningen åt olika håll.

- Men turisttrafiken?

- Ja, den har ju kommit igång på senare tiden och hjälpt upp förhållandena en hel del. Hotellet började en gång för många år sedan att ta emot sommargäster. Men det var bara ett par somrar och så tog det slut igen. Kronofogde Lange hade emellertid på skogshöjden söder om stationen byggt sig en stor och präktig villa, som sedan såldes till konsul Johnson och för ett 10-tal år sedan inköptes av fröken Nilsson. Här blev då Furutorps pensionat, som snart drog hit massor av turister både sommar och vinter. Sedan tillkom pensionat

Lugnet, och lite varstädes i stugorna började man ta emot sommargäster. Numera är det ju sommartiden fullt med främlingar även ute i byarna. Och så har Engelsberg blivit en riktig turistort – nåja, det är ju också så vackert här, så att vem som helst bör kunna trivas. Den som först gjorde yttvärlden uppmärksam på Engelsberg och dess skönhet, var nog artisten Lindström, som också byggde hotellet där de första sommargästerna höllo till. Jag tror att samhället har mycket att tacka honom för.

Den gamle kopparslagaren och hans hustru ha sex barn, tre söner och tre döttrar. Av sönerna arbetar en hos fadern och torde med tiden komma att övertaga verkstaden, en är plåtslagare i Västerås och den tredje i generalkonsul Johnsons tjänst. Samtliga döttrar äro gifta och bosatta i Stockholm. De gamla kunna också glädja sig åt en skara barnbarn, av vilka de äldsta redan nått 20-årsåldern.

Pratstunden med Karlström och hans hustru – som då och då osökt kommer in på sina ungdomsminnen från gurstaden- har dragit ut på tiden och vi nödgas bjuda farväl. Vår veteran – som snarast ger intryck av en väl bibehållen 60-åring – lyfter sin mössa och tackar enkelt och stillsamt för besöket. Han är en enkel man i ordets bästa bemärkelse; han sköter sitt arbete, besvärar ingen, håller sig helst undan från överord och lovord, och räknas med skäl till "de stilla i landet" men också till de mest sympatiska i samhället. Bland hans grannar hörde vi också endast ett samfällt omdöme: Bättre karl finns inte i Engelsberg.

Det duger!

Sign Ebe.

